

Vasthouden en loslaten

Het lied van de goede vruchten

Wie kent dit lied eigenlijk niet? De kans is groot dat een groot deel van de huidige generatie vijftigers dit lied op de (toen nog) lagere school heeft geleerd, waar het werd meegezongen met de grammofoonplaat of met fluit-, piano- of orgelbegeleiding door één van de leerkrachten. Dit lied, waarbij de melodie van Willem Vogel (1920-2010) de tekst van ds. Willem Barnard (1920-2010) draagt, is bij menig kerkganger in het geheugen gegrift. Het blijkt en blijft een graag gezongen lied. De redactie nodigde Sander van den Houten uit om een motet te schrijven bij dit lied voor 'orgel-plus'. Van den Houten vulde deze 'plus' in door te kiezen voor een cantorij.

De tekst

Barnard noemt dit lied een 'rijmbrief', omdat hij met het lied de epistellezing Galaten 5: 16 - 24 op rijm heeft gezet. Barnard publiceerde de tekst van dit lied voor het eerst in zijn boek *De tale Kanaäns*¹, waarin het de titel 'Van vlees en geest' draagt.

Dit lied van de goede vruchten begint vragenderwijs. Daarop volgt direct het antwoord waarbij Barnard Galaten 5: 22 nauw volgt: 'De vrucht van de Geest is liefde, blijdschap, vrede, lankmoedigheid, vriendelijkheid, goedheid, trouw, zachtmoedigheid, zelfbeheersing.'

Zo citeert Barnard, overeenkomstig dit bijbelvers, de liefde, blijdschap/vreugde, vrede, lankmoedigheid/geduld en vriendelijkheid/goedertierenheid.

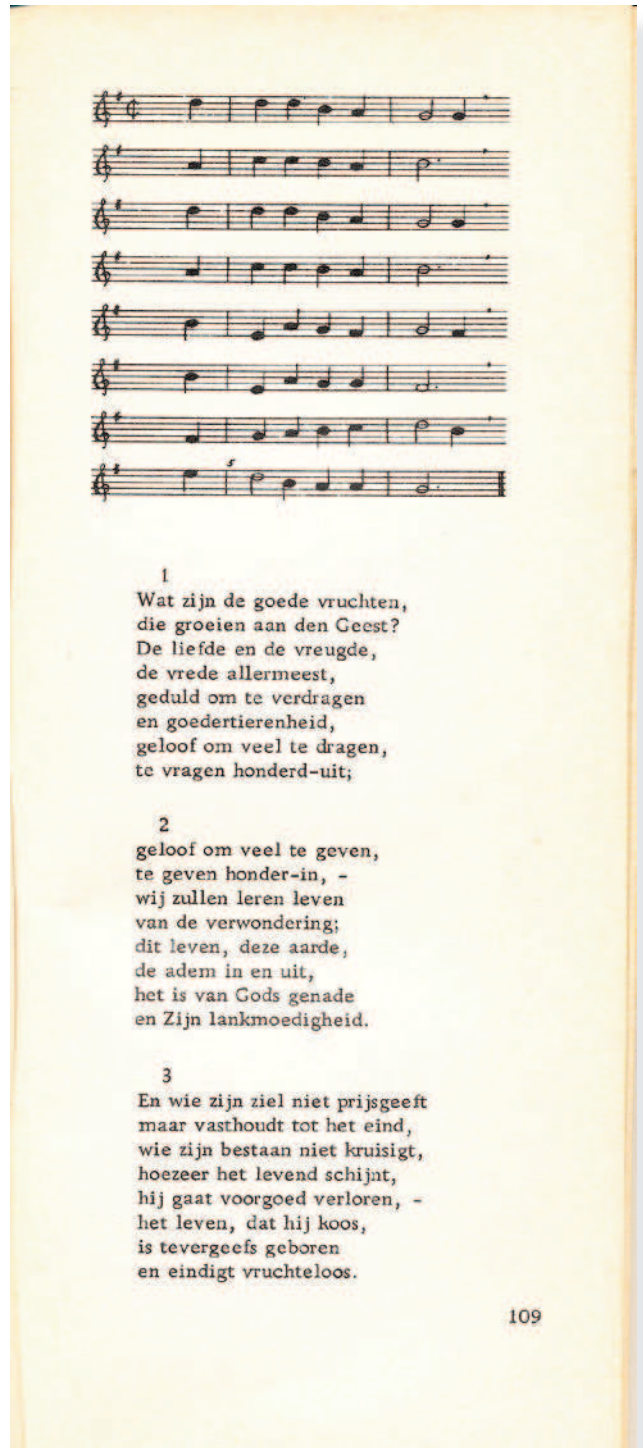
Middels een woordspel vormen de laatste twee regels van de eerste strofe een brug naar de tweede strofe.

De tweede strofe vervolgt: 'wij zullen leren leven van de verwondering; dit leven, deze aarde, de adem in en uit, het is van Gods genade en zijn lankmoedigheid.' Kort en bondig weet Barnard hier veel te verkondigen. Een beknopte uitleg hiervan vond ik in zijn boek *Lieve gemeente*.² Daarin schrijft hij:

De orde van God is niet hetzelfde als de orde van de natuur! Bij lange na niet. Wel is in de natuur een orde van God verborgen en wie liefheeft weet van dat geheim. Maar in het menselijk bestaan gaat het erom of wij de wet van de Geest willen volgen of die van het vlees.' Wanneer Barnard schrijft over 'de adem in en uit' schrijft hij daarover: 'Wat is katecheo anders dan overluid uitroepen, nl. van de 'Naam'? En hoe kan men beter de Naam gezamenlijk uit (en in!) roepen dan met verhoogde toon, op maat en op muziek!'³

Met name de derde strofe is er een die vragen kan oproepen. Barnard opent deze strofe door het signaalwoord 'en' te gebruiken waarmee hij vanuit de eerdere strofen het verhaal vervolgt.

Lees verder op pagina 32

1
Wat zijn de goede vruchten,
die groeien aan den Geest?
De liefde en de vreugde,
de vrede allermeest,
geduld om te verdragen
en goedertierenheid,
geloof om veel te dragen,
te vragen honderd-uit;

2
geloof om veel te geven,
te geven honder-in, -
wij zullen leren leven
van de verwondering;
dit leven, deze aarde,
de adem in en uit,
het is van Gods genade
en Zijn lankmoedigheid.

3
En wie zijn ziel niet prijsgeeft
maar vasthoudt tot het eind,
wie zijn bestaan niet kruisigt,
hoezeer het levend schijnt,
hij gaat voorgoed verloren, -
het leven, dat hij koos,
is tevergeefs geboren
en eindigt vruchteloos.

109

Het lied zoals het in 1963 voor het eerst werd gepubliceerd bij de veertiende zondag na Pinksteren in *De Adem van het Jaar*.

Stevige woorden zijn het: 'En wie zijn ziel niet prijsgeeft / wie zijn bestaan niet kruisigt, / hij gaat voorgoed verloren / is tevergeefs geboren'. Dit dienen we in het perspectief te lezen van Marcus 8: 34 - 36, waarbij dit lied ook aansluiting vindt. Vers 35 en 36 luidt:

Want een ieder die zijn leven zal willen behouden, die zal het verliezen; maar een ieder, die zijn leven verliezen zal om Mijnen wil en om des evangelies wil, die zal het behouden.

Samengevat: wanneer wij niet meer vastzitten aan aardse dingen komt er ruimte voor geestelijke zaken. In deze strofe gaat het dus niet over 'niet klagen maar dragen' of over negatieve zelfbeelden.

De vierde strofe opent met het signaalwoord 'maar'. Die opening is tegenstellend aan de inhoud van de derde strofe en schept een voorwaarde voor het vervolg. Taalmeester Barnard schept weer een fraaie tegenstelling tussen hemel en aarde. Deze strofe appelleert met 'die vindt de boom des levens, de Messiaanse boom' aan een ander lied van Barnard, 'Met de boom des levens'.⁴ In dat lied wordt 'de boom des levens' synoniem voor 'Gode goede vrucht'. Opvallend is dat in Barnards boek *De tale Kanaäns*⁵ het dát lied is dat als titel draagt 'Lied van de goede vrucht'! Hoe dicht ligt de inhoud van deze twee liederen bij elkaar... Het kruis representeert Gods goede vrucht, de levensboom. Vanuit die gedachte is het 'prijsgeven van de ziel' (strofe 3) niet tevergeefs.

Terug naar Lied 841, waar Barnard in de vierde strofe dicht 'en als hij zich laat enten hier in dit aardse dal'. Met het werkwoord 'enten' schetst hij een kleine en niet onbelangrijke toelichting in de kantlijn. Want bij enten wordt een zwak takje op een sterke stam gezet waardoor een gezonde plant of boom ontstaat. Een prachtige en kernachtige beeldspraak die ertoe doet in de context van dit lied.

Dit lied sluit af met de regels 'dan rijpt hij in de lente tot hij vrucht dragen zal.' Vrucht dragen totdat deze geoogst zullen worden.

Op verzoek van Willem Vogel, ter gelegenheid van de viering van de verjaardag van het *Liedboek voor de kerken* op 24 mei 1975, dichtte Willem Barnard er een vijfde strofe bij waarin hij duidelijk antwoord geeft op de vraag 'Wat zijn de goede vruchten':

**Dat zijn de goede vruchten
die groeien aan de Geest;
de liefde en de vreugde,
de vrede allermeeest!
Dit leven, deze aarde,
de adem in en uit,
het is van Gods genade
en goedertierenheid.**

De melodie

Dit lied komt met deze melodie voor het eerst voor in 1963 in *De Adem van het Jaar*, in het derde deel 'Zomertijd'. Het lied is geplaatst bij de veertiende zondag na Pinksteren. Trefend schrijft Willem Vogel over het tot stand komen van een melodie bij een tekst, en de weging daarvan: 'Wanneer die tekst zo niet omkwam, maar zijn zeggingskracht behield of er soms nog wat bij won, keurde ik mijn probeersel goed'.⁶

De melodische structuur van deze achtregelige melodie is: A, B, A, B, C, C', D, E. In deze structuur is de *Bar*-vorm te herkennen. Het *Aufgesang* bestaat uit de regels 1 t/m 4, het *Abgesang* uit 5 t/m 8. In de *Bar*-vorm dient er in het *Abgesang* een herkenning van het *Aufgesang* zichtbaar te zijn; aan die voorwaarde wordt voldaan in de laatste regel, waarin in de melodie duidelijk de neergaande lijn van de A-regels zichtbaar is.

Deze majeure-melodie is optimistisch en enthousiast te noemen. Sterk is de werking tussen het *Aufgesang* en het *Abgesang*. De eerste helft van deze melodie is gedacht vanuit G-groot. In de regels 5 en 6 buigt de melodie om naar e-klein, waarbij deze beide regels op de noot *fis* eindigend éérs wordt teruggebogen naar e-klein en waarbij in het tweede geval de noot *fis* als leidtoon fungeert van G-groot. Regel 7 is een melodisch-energieke stuwning naar de slotregel toe. De melodie kent in de slotregel op de noot *d* haar hoogtepunt waarna zij tot ontspanning komt op de tonica.

De gezangencommissie van *Liedboek voor de kerken* (1973) bracht subtiele wijzigingen aan in Vogels melodie. In het *Compendium* schreef Vogel een toelichting bij deze melodie waarbij hij direct concludeert: '[...] graag terug naar het origineel!' Hieraan heeft de redactie van het *Liedboek - Zingen en bidden in huis en kerk* (2013) gehoor gegeven, waardoor we nu Vogels origineel zingen. Ten opzichte van 1973 veranderde de eerste melodienoot van een halve in een kwart. Hetzelfde geldt voor de slotnoot van de zevende regel.

Gebruik van het lied

Alhoewel Barnard dit lied schreef naar aanleiding van het genoemde epistel, is het niet enkel en alleen voorbehouden aan dat epistel of aan de veertiende zondag van de zomer waarbij Matteüs 6: 22-34 aan de orde komt. Dit lied is veel vaker bruikbaar. Denk bijvoorbeeld aan Johannes 12: 24-25, maar ook aan het reeds genoemde Marcus 8: 34-36. De lutheranen zingen dit lied jaarlijks als zondagslied bij Matteüs 7: 15-21. Ik kan me ook voorstellen dat dit ook goed als (slot) lied fungeert in de periode van de laatste zondagen van het kerkelijk jaar vlak voor of bij de zondagen van 'de Voleinding'. •

¹Willem Barnard: *De tale Kanaäns - een leergang liederen*. Amsterdam/Hilversum (1963)

²Willem Barnard: *Lieve gemeente - een jaargang Schriftuitleg*. Amsterdam/Hilversum (1961), pag. 261

³*De tale Kanaäns*, pag. 14

⁴*Liedboek - zingen en bidden in huis en kerk* (2013), Lied 547 / *Liedboek voor de kerken* (1973), Gezang 184

⁵*De tale Kanaäns*, pag. 124

⁶*Compendium bij het Liedboek voor de kerken*. Zoetermeer (1978), pag. 603